

sát a gyermekirodalomban. A kollégák egyetlen kivételt említettek csupán, a Csodaceruzát.

Felvetődött a gyermekirodalmi intézet hiánya is. Több európai országban a gyermekek olvasása kiemelt feladat, és külön intézmény foglalkozik vele. A kötelező olvasmányokkal kapcsolatos problémák e tanácskozáson is napirendre kerültek. Valóban szükséges-e eredetiben olvasni ezeket a regényeket vagy elegendő lenne egy igényes, irodalmár által írt, nyelvileg átdolgozott, rövidebb kiadás is? A hozzászólók ebben az esetben persze nem a *Száz híres regényre* gondoltak. A beszélgetés végén nem született egységes álláspont.

A kimerítő elméleti előadások és viták, majd egy rövid pihenő után a résztvevők is kikapcsolódhattak. A helyi népi zenekar segítségével gyimesi táncot tanulhattak a kollégák, ami remek hangulatot teremtett, végül mindenki számára felejthetetlen élménnyel zárta a napot a rövid bevezetés az erdélyi népzenei és néptánc-kultúrába.

A tapasztalatcsere második napját a szeptember csodálatos napsütéssel, valószínűtlenül kék éggel köszöntötte. A reggeli utáni kellemes séta a faluban és a közterületeken felállított elbűvölő szobrok látványa mindenkit elvarázsolta.

A kora délelőtti kezdődött foglalkozás megajándékozta a kollégákat az alkotás örömeivel. *Egyszer volt Budán kutyavásár: Mátyás-mese-hősök textilből* címmel vezette foglalkozását *Pető Anna* népi iparművész.

A szalvétatechnika, az üvegfestés és különböző öltések elsajátítása közben a gyermekkönyvtárosok néhány órára gyermekké válhattak. A foglalkozásról készült fotók megőrizték a kellemes emlékeket. Jó érzés volt látni az itt készült kis remekműveket.

Ebéd után a nap tanyalátogatással folytatódott. A természet tiszteletével megáldott tulajdonos birtokán tett séta, majd a mostanában nálunk még kuriózumnak számító szürkemarhatar-tás megismerése új élménnyel ajándékozott meg mindenkit.

Az utolsó nap egy rendkívüli személyiséggel hozta össze a csoport tagjait. *Máktiündérek, csutkanépek: természetadta anyagok alkalmazása a gyermekkönyvtári munkában* címmel *Herczeg Mária* csuhéművész tartott beavató foglalkozást. E hihetetlenül impulzív, kreatív ember elbűvölte a kis társaságot. Mindenkinék megmutatta, hogy

miként lehetséges a körülöttünk lévő anyagokból, szinte a semmiből újat, használható, egyedi szépségű tárgyat létrehozni.

Programunkra nagy szeretettel vártuk az MKE Gyermekkönyvtárosok Szekciójának elnökét is, *Budavári Klára* elfoglaltsága azonban sajnos nem tette lehetővé, hogy eljöjjön közénk. Ezért levélben köszöntötte a megjelenteket, majd felvázolta a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár XVIII. Kerületi Nagykönyvtárában folyó hagyományör-ző foglalkozásokat.

Mire a hazautazás ideje elérkezett, élményekkel, tapasztalatokkal gazdagodva köszöntünk el egymástól.

Gulyás Lászlóné
titkár

MKE Borsod Megyei Szervezete

Kulturális örökség?

Kulturális örökség, kulturális közvagyon címmel rendezett konferenciát az Országos Széchényi Könyvtár és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Média Oktató és Kutató Központja 2004. november 22–23-án.

Felkérésünkre tizenhét előadó vállalkozott megszólalásra, mindannyian szellemi és kulturális életünk jeles képviselői. A rendelkezésemre álló hely szűkössége nem teszi lehetővé, hogy minden előadást részletesen ismertessek, ezért csupán néhány, nekem tetsző és továbbgondolásra érdemesnek tartott gondolatot emelek ki a másfél napos folyamból.

A konferenciát *Dávid Ferenc* művészettörténész nyitotta meg. Bevezetőjében elmondta, hogy tizenöt évvel a rendszerváltás után itt az idő, hogy újradefiniáljuk a kultúrával kapcsolatos teendőket, kezdve a fogalmi tisztázással, folytatva a célok s befejezve a teendők megfogalmazásával. Tizenöt évvel vagyunk a szocializmus után, s mintegy harminccal a modernitás után. Egyfelől tehát a demokrácia és a kultúra viszonyát kell újrafogalmazni, másrészt a kultúra fogalmát mint olyat. A kulturális örökség fogalma, amely angol és francia nyelvű meghatározásokból s a hozzájuk tapadó hagyományokból vált általánosan használttá, ennek a helyzetnek az új hívószava. A kultuszminisztérium Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumaként való megnevezése előbb történt meg, mint a benne foglalt kultúrafogalom mély megtárgyalása s a rá vonatko-

zó konszenzus kialakítása. Ez a konferencia ennek a hiánynak a betöltésére igyekszik, s egyben arra is, hogy muníciót adjon a kultúrpolitikának elvi meghatározásokkal és gyakorlati prioritások megnevezésével.

Monok István, az OSZK főigazgatója köszöntőjében elmondta, hogy mélységesen helyteleníti napjaink szóhasználatát, amikor egy közgyűteménytől vagy kórháztól kizárólag „szolgáltatásokat” követelnek. Az ő személyes felfogásában az orvos ne egészségügyi szolgáltató legyen, hanem gyógyítsa meg a beteget, s a könyvtárnak sem csak szolgáltatónia, hanem szolgálnia kell az írott, hangzó és képi örökség elérhetőségét, kutatását, közzétételét.

György Péter esztéta, a konferencia ötletadója erre rímelve fejtette ki azt a véleményét, hogy ha elutasítjuk a közintézmények piacosítását, akkor azzal elutasítjuk a kapitalizmust, ám mégis szeretnénk, ha intézményeink nem a vesztés oldalán állnának – mint azt évtizedes gyakorlatuk már szinte kőbe rögzítette. Hogyan oldható fel tehát ez az ellentét? Tudomásul kell vennünk, hogy megváltozott az őrzés kerete és technológiája, a nemzeti kultúra eltűnőben van, s előretör a globális médiatér. Definiálnunk kell tehát, hogy mit értünk nyilvánosságon, hiszen megváltozott a hozzáférés és a kizárás tere. A problémára csak az lehet a megoldás, ha olyan közintézmények jönnek létre, melyek felveszik a versenyt az igényekkel.

Radnóti Sándor *Antik kulturális örökség – nemzeti kulturális örökség* című előadását azzal indította, hogy a nemzeti örökségnek a kultúrára és intézményeire vonatkoztatott fogalma a francia forradalomban kristályosodott ki. *Talleyrand* 1790. október 13-ai nemzetgyűlési beszédében a „Patrimoine National” három alapelvét határozta meg. Az első Franciaország kultúrtörténetének töretlen kontinuitása, a második a szabadság és a művészet géniuszának azonosítása, a harmadik a műemlékek szerepe a nemzeti oktatásban. Ez mintegy kijelölte a diskurzus területét. Ennek a diskurzusnak nagyon világosan meghatározott témája volt: az örökség tárgyainak, anyagi objektívációinak összegyűjtése és megőrzése. A gyűjtés és megőrzés feladata azonban korántsem volt magától értetődő. Legalább két alternatívája volt: a nemzeti kincsnek minősülő emlékek eladása és ezzel az állam pénzügyi gondjainak szánálása, illetve a zsarnokság, az egyenlőtlenség

és a babona jelképeiként való elpusztításuk. A harmadik lehetőség, a gyűjtés és megőrzés, a muzealizálás, megalapozásra szorult. S pontosan erre szolgált a kultúra kontinuitásának gondolata. A „Patrimoine National” fogalma voltaképpen nem más, mint a művészet, irodalom, tudomány mindaddig jobbára személyes kapcsolatokon alapuló virtuális reszpublikájának egy egyre komplikálódó intézményrendszerrel való felváltása. A jakobinus terror idején született meg a műalkotások elpusztítását tiltó rendelet, és e dekrétum első pontja szögezi le a művészeti és tudományos emlékek teljes történelmi örökségének megőrzését, ezt a máig érvényes alapelvet.

Kecskeméti Károly *Levéltár és emlékezet* című előadásában részletes történelmi áttekintést adott a levéltár mint intézmény kialakulásáról. Ellentétben a krónikákkal és visszaemlékezésekkel, a levéltári iratanyag nem az utókor tájékoztatásának, hanem konkrét folyó ügyek elintézésének érdekében készült és készül ma is. De ezer, ötszáz, száz vagy húsz évvel keletkezése után, az olvasóteremben a hatósági tevékenység végterméke nyersanyaggá válik, a kutatás nyersanyagává. Forrásértéke végtelen. Noha a szakma hivatása az, hogy biztosítsa a történelmi emlékezet és kontinuitás fennmaradását, mégis szétszórt, szegényes és hiányos a szakirodalom a levéltárak történetéről. Míg a könyvtártörténet virágzó diszciplínává fejlődött, addig a levéltártörténeti bibliográfia, néhány igényesebb műtől eltekintve, nem túl bő.

Ma csak annyit tudunk, hogy mintegy ötven évvel ezelőtt megindult a levéltári paradigma-váltás. A most strukturálódó új levéltári paradigma természetesen megtartja a konzerválás és kommunikáció kettős imperatívuszát. Elméleti síkon a központi helyet a magát az információs tudományok közé soroló globális archivisztika igyekszik elfoglalni. Ennek a levéltártannak már ma domináló segédtudománya az informatika. A sokhelyütt intenzíven folyó kutatások ellenére továbbra is *per definitionem* nyitott kérdés, hogy a levéltárakat érdeklő hosszú távon (száz év fölött) hogyan lehet az elektronikus iratok fennmaradását biztosítani. A kulcsszavak 2004-ben: adatbázis, digitalizálás, internet egyfelől, állami levéltári és nemzeti írott örökség másfelől. A következő évtizedek könyvtáros és levéltáros nemzedékein múlik, hogy milyen mértékben sikerül a technológiai potenciált a kulturális örökséget feltáró tudományok szolgálatába állítani.

Horváth Iván irodalomtörténész előadását egy érdekes gondolatmenet köré építette fel, nevezetesen, hogy a történelem folyamán a szöveg-hordozók tartóssága egyre csökkent, a hozzáférés lehetősége pedig növekedett. A reneszánsz óta a térbeli nyilvánosság egyre erősödött, hiszen egyre több példány állt rendelkezésre egy-egy dokumentumból. Az Internet azonban véget vetett ennek az ideális állapotnak, hiszen manapság egy adott szöveg sokszor csak egyetlen helyen érhető el, s ha az a hely (szerver) megsemmisül, vele együtt a dokumentum is elvész. Erre a problémára hamarosan megoldást kell találnunk, hiszen elveszőfélben van kulturális örökségünk. Kultúránk egyre inkább másolás útján terjed. A kicsinyítéssel fokozódik a hordozó sérülékenysége, s ennek a folyamatnak a vége beláthatatlan, hiszen nem értünk még el a lehetőségeink határáig a dokumentumhordozók miniatürizálásában.

Ébli Gábor *Mitől a köz a gyűjtemény* című előadását a közgyűjtemény szó megmagyarázásával kezdte, majd feltette a kérdést: mitől is a köz egy gyűjtemény? Tulajdonosi helyzete, elnevezés szerinti státusa, avagy legalább ennyire tárgyainak nyilvánossága határozza ezt meg? A „köz” szó egyedül a tulajdon szempontját érvényesíti-e, vagyis hogy az adott gyűjtemény nem magántulajdon? Vagy a közgyűjtemény fogalma inkább azt fedi, hogy az a társadalomé vagy egy annak részét képező közösségé? Történetileg és elméletileg ugyanennyire indokolt a nyilvános hozzáférés kritériuma. Vagy egy harmadik szempont, a tevékenység a döntő? Nehéz szabatosan meghatározni, mitől a köz egy gyűjtemény. Tulajdon, nyilvánosság és közhasznú szellemi tevékenység egyaránt lényeges szempontok. Olyan mérlegelésük tűnik reálisnak, amely azon intézményt jelöli meg közgyűjteményként, amely nemcsak bürokratikus besorolásában, hanem hatásában is a köz. Amelynek gyűjteménye, produktumai, gondjai, jövőjének kérdései részét képezik a kulturális közbeszédnek. Amelyért felelősséget vállal a szakmai és a szélesebb köz, s amelynek egyúttal elvárásokat is megfogalmaz. Egy ilyen köz és gyűjteménye egyfajta kölcsönhatásban élnek, folyamatosan alakítják egymást. Részben tehát maga a köz határozza meg azt, mi vagy több közül melyik is valójában az övé. Az a közgyűjtemény, amelyik a közt neveli, s amelyet egyszerűen a köz is magáénak érez. Nem

csak formailag nyilvános (azaz fizikailag nem elzárt, megtekinthető) kell, hogy legyen a múzeum, hanem olyan üzenetet és olyan módon kell közvetítenie, hogy az tartalmában is nyilvános, közérthetővé és közhasznúvá tegye.

Tomsics Emőke *Nemzeti identitás és fotográfia* címmel a fénykép emlékezetformáló szerepéről tartott előadást. A történész számára a kérdés nem csak az lehet, mi módon reprezentálódik a „magyarosság”, „angolosság” stb. a vizuális kultúrában, nevezetesen a fotográfiában, hanem az is, ez utóbbi miként gyakorol hatást az embert körülvevő jelenségek közvetítésével és értelmezésével a „nemzeti én” formálódására. A továbbiakban ebből kiindulva arra tett kísérletet, hogy bemutassa: a fényképezet nemcsak regisztrálja, megjeleníti a nemzeti azonosság alakulásának egyes mozzanatait, hanem formálja is azokat, mindenekelőtt azáltal, hogy részt vállal hangsúlyaik kijelölésében, tematikájuk meghatározásában – a nemzeti kánon kialakításában.

A XIX. században a fotót két tulajdonsága tette alkalmassá arra, hogy tömegmédiummá váljon és hozzájáruljon a nemzetről való gondolkodáshoz: egyrészt az, hogy minden korábbi képalkotási módnál hívebben, hitelesebben tükrözte a valóságot, másrészt az, hogy a modernitást sugározta. A sajtóban megjelenő képek kétféleképpen reprezentálták a nemzeti múlt azon elemeit, melyeket *Smith* „használható múltnak” nevezett. Egyrészt megnevezték és nyomatékosá tették a nemzeti történelem dicső történéseit, másrészt kiválasztották a jelen eseményei, jelenségei közül azt, ami később dicső múlttá válhat. Az, hogy kiről és milyen eseményekről készült fénykép, alapvetően meghatározza azt, mi válhatott később e nagy hitelesítő erővel bíró forrás révén a vizualításra egyre erőteljesebben építő médiumok közvetítésével a nemzeti történelem részévé. A fotográfia által a *jelen* üzen a *jövőnek* – mit szeretne önmagából a nemzeti múlt panteonjának részévé avatni.

Wessely Anna a kulturális örökség fogalmának változásairól tartott előadásában annak néhány fontos összetevőjére emlékeztetett. Ha a kulturális örökség összetétele és terjedelme a mindenkori, érvényesnek tekintett fogalom-meghatározás függvénye, akkor ki végzi el ezt a következményekkel terhes gondolati műveletet: örökhagyó „őseink” vagy mi magunk? A hagyatéuk egésze kincs a számunkra vagy csak az

általunk kiválogatott része? S ha a mi felelősségünk, hogy e kincset továbbadjuk gyermekeinknek, hogyan merhetünk a saját elfogult szempontjaink szerint válogatni? Lehetséges, hogy ami számunkra használhatatlan kacat vagy egy érdektelen feljegyzés, az utódaink szemében már jelentést hordozó tárgy vagy fontos dokumentum. Az előadás *Durkheim, Renan* és mások fogalom-magyarozatát ismertetve jutott el az UNESCO legújabb, 2002-ben született kulturális örökség meghatározásáig, s rámutatott, hogy a kulturális örökség lassan egy rohamosan fejlődő új iparág, a kulturális turizmus és a tömegszórakoztatás, a minden régi és megkopott iránti divatos nosztalgiát és a csodás élmények hajszolását kielégítő új szolgáltatási ágazat, a *heritage industry*, sőt *cultural resource management* terepe lett.

Az összes előadást tartalmazó konferenciakötet január végére készül el.

Kiss Barbara
osztályvezető

Nemzetközi és Kulturális Titkárság, OSZK

Könyvtárak a nyelvtanulás, nyelvtanítás szolgálatában

Szakmai napok Zala megyében

Az *Összefogás a könyvtárakért összefogás az olvasókért* országos rendezvénysorozat keretében a Deák Ferenc Megyei Könyvtár Zala megyében három helyszínen rendezett *szakmai napokat*:

Keszthelyen a Fejér György Városi Könyvtárban, Nagykanizsán a Halis István Városi Könyvtárban és Zalaegerszegen a Deák Ferenc Megyei Könyvtárban.

A témaválasztás meghatározó tényezője volt, hogy napjainkban a nyelvtudás központi jelentőségű kérdéssé vált. A tanácskozás tematikájának összeállításakor azt tartottuk szem előtt, hogy bemutassuk, az egyes könyv-

tárak, illetve a könyvtári rendszer hogyan tudja támogatni a nyelvet tanulók igényeit és a nyelvoktatók munkáját.

A Deák Ferenc Megyei Könyvtárban 1999 óta működik brit sarok, a megyei pedagógiai intézet könyvtárában pedig British Council (Resource Point) angol nyelvi állomány, így természetes volt számunkra, hogy a British Council Hungary szolgáltatásait bemutató előadás szerepeljen a programban. Keszthelyen és Zalaegerszegen *Gergely Zita*, Nagykanizsán *Kovácsné Eördögh Rita* mutatta be az Egyesült Királyság nemzetközi kulturális és oktatási kapcsolatait építő szervezet munkáját.

A British Council hetven éve működik Magyarországon. Célja, hogy elismertséget szerezzen az Egyesült Királyság értékeinek és eredményeinek, hű képet adjon a mai brit valóságról, és támogassa a brit–magyar kulturális kapcsolatokat. Széles tevékenységi területeik közül az előadók kiemelték a kortárs művészet bemutatását szolgáló kiállítások szervezését, a tudományt népszerűsítő programokat, az oktatási intézmények közötti kapcsolatokat, a nyelvoktatást, a nyelvvizsgáztatást és a nyelvtanárok továbbképzését. A British Council könyvtára az információs szolgáltatás fókuszpontja, ahol több mint tizenötezer könyv, videó és egyéb anyag található, köztük bibliográfiai CD-ROM-adatbázisok, amelyek tengernyi információhoz biztosítanak közvetlen hozzáférést az interneten keresztül.

A megyei könyvtárakban az 1997-ben született megállapodás alapján alakították ki a Gateway UK sarkokat, amelyek olyan informá-

Papp Anna Mária
a nagykanizsai szakmai napon